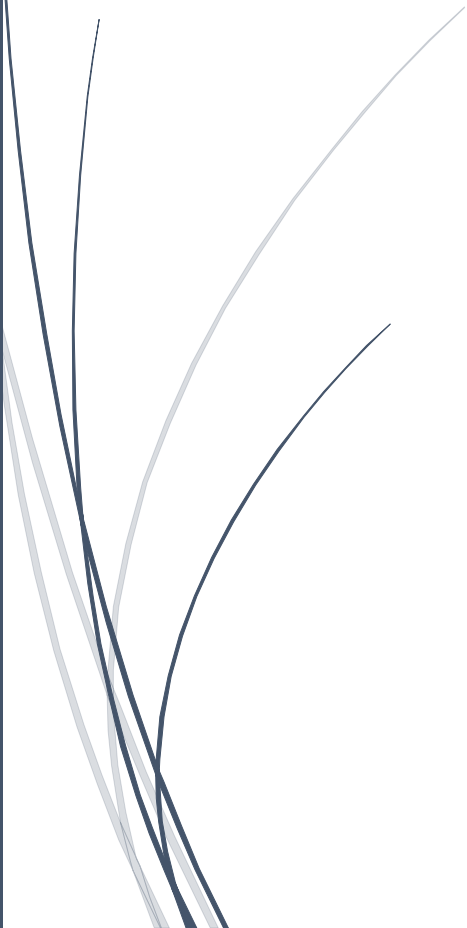

August 2020

Pedagogisk utdanningstilbud for lærere i fagskolen

Rapport fra arbeidsgruppe

Arbeidsgruppen har bestått av:
Anne Sjøvold (MARKOM 2020)
Kristin Vik (Utdanningsforbundet)
John Øivind Eggesbø (Kunstfagskolen i Stavanger)
Tormod Korpås (Utdanningsforbundet)
Henning Skau (Organisasjon for Norske Fagskolestudenter)

SAMSKRIVINGSBOK

Innhold

1	Innledning	2
1.1	Status for høyere yrkesfaglig utdanning	3
1.2	Hvem er lærere i fagskolen?.....	3
1.3	Kompetansekrav for fagskolelærere	3
1.4	Fagskolelæreres pedagogiske kompetanse.....	4
2	Aktuelle lærerutdanninger for fagskolelærere	5
2.1	Formelle utdanninger som tilbys i dag	5
2.2	Tilpassing til nasjonal rammeplan	5
2.3	Deltid, nett- og samlingsbasert utdanning.....	6
2.4	Modulbasert utdanning.....	6
2.5	Finansiering av utdanningen	6
2.6	Praksis i utdanningen	6
2.7	Hvem skal undervise PPU-Y?	6
2.8	Opptakskrav.....	7
3	Tilbud utviklet ved OsloMet	7
4	Pedagogiske tilbud som fagskolene leverer	7
4.1	Minimumskrav til pedagogisk opplæring for lærere i maritime fag	7
4.2	Kurs i pedagogikk Fagskolen Kristiania.....	8
4.3	Kurs i nettpedagogikk for fagskoler ved Fagskolen i Vestfold og Telemark.....	8
4.4	Fagskolen Hordaland, e-Prosjektet «Økt kvalitet i undervisning med digital satsing»	9
4.5	MARKOM FS tiltak F61 Kompetanseheving i studieteknikk for lærerne i fagskolen, Fagskolen i Hordaland	9
4.6	Utviklingsmidler til høyere yrkesfaglig utdanning 2020.....	10
4.7	Kunsthøgskolene ved Forum for kunstfaglig utdanning, utviklingsmidler til «Pedagogikk for kunsthøgskolene»	10
5	Krav til pedagogisk kompetanse i UH-sektoren	11
5.1	Formelle krav til pedagogisk kompetanse.....	11
5.2	Organiseringen av kurs i pedagogisk kompetanse	11
5.3	Finansiering og dokumentasjon av kurs i pedagogisk kompetanse	11
6	Finansieringsordninger for fagskolelærere	12
7	Anbefalinger	13
8	Litteraturliste	14

1 Innledning

Etter forespørsel fra MARKOM 2020 vedtok Nasjonalt Fagskoleråd i møte 05.12.19 å nedsette en arbeidsgruppe som skal se på utfordringer og mulige løsninger for å utvikle et utdanningstilbud for fagskolelærere. Bakgrunnen er at det er behov for å styrke det pedagogiske tilbudet for fagskolelærere. I oppdraget står det at tilbudet må være fleksibelt, nettbasert og modul/emnebasert for å best kunne tilpasses fagskolelæreres arbeidssituasjon. Som en del av oppdraget skulle arbeidsgruppa spesielt vurdere om modellene som OsloMet har utviklet for fagskolelærere kan videreutvikles for hele fagskolesektoren. Videre skal arbeidsgruppa se nærmere på finansiering, behov for endringer i regelverk, opptakskrav og innhold.

Oppdraget kan knyttes til Meld. St 9. *Fagfolk for fremtiden* (2016-17) hvor regjeringen varslet at de ville iverksette tiltak for å heve den pedagogiske kompetansen hos fagskolelærere. Som en oppfølging fikk OsloMet i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å utføre en kompetansekartlegging blant lærere i fagskolen og utvikle et utdanningsprogram i pedagogikk for lærere i fagskolen i samarbeid med NTNU. OsloMet sitt arbeid oppsummeres i rapporten *Kompetanse og kompetansebehov i fagskolene* (2018). Resultatene i rapporten er basert på en spørreundersøkelse til 1316 ansatte ved 77 fagskoler. Undersøkelsen fikk svar fra 853 lærere og ledere. Det er generelt lite forskning på fagskolen, derfor gir rapporten sammen med de årlige tilstandsrapportene for høyere yrkesfaglig utdanning et viktig faktagrunnlag og bakgrunnsmateriale for å drøfte og vurdere problemstillingene i arbeidet.

Arbeidsgruppen består av leder Anne Sjøvold (MARKOM 2020 og tidligere rektor med Bergen maritime fagskole), Tormod Korpås (Utdanningsforbundet), John Øivind Eggesbø (Kunstfagskolen i Stavanger), Henning Skau (Organisasjon for Norske Fagskolestudenter) og Kristin Vik (Utdanningsforbundet).

I vurderingen om det er hensiktsmessig å utvikle et pedagogisk tilbud som er målrettet mot hele fagskolesektoren, er det viktig å ha med seg at fagskolene utgjør et stort mangfold. I 2019 var det 80 fagskoler i Norge. 45 prosent har offentlig eierskap mens 55 prosent er private¹. Fagskolene har røtter i svært forskjellige type utdanninger og har et stort spenn i utdanningstilbud som favner tekniske fag for bygg- og oljebransjen, maritime fag, transportfag, helsefag, landbruksfag, religionsfag, kunstoffag, mediefag, administrative fag og sommelierfag. Fagskolen tilbyr videreutdanninger som i hovedsak bygger på yrkesfag i videregående opplæring, men også selvstendig kvalifiserende utdanninger. Utdanningene har et omfang fra et halvt til to år, men det pågår et arbeid for å formalisere kortere fagskoleutdanninger, slik blant annet Markussenutvalget foreslo i NOU 2019:12 *Lærekraftig utvikling*. I fagskoleloven er det også en unntaksbestemmelse som åpner for opprettelse av fagskoleutdanninger med varighet på tre år.

De store variasjonene i bakgrunn, omfang, fagområder og nedslagsfelt kan bidra til at dagens fagskoler kan ha ulike ambisjoner og synspunkter rundt hva slags pedagogisk tilbud fagskolelærere trenger.

¹ Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2020

1.1 Status for høyere yrkesfaglig utdanning

Antall fagskoler har blitt redusert de siste årene. Flere fagskoler har slått seg sammen, samtidig som noen mindre har blitt nedlagt. Rapporten fra OsloMet peker på en utvikling der fagskoler som har vært kombinerte videregående skoler og fagskoler med virksomhet på samme sted i stadig større grad ønsker å skilles fra hverandre, blant annet for å understreke nivåforskjellen. Samtidig er sektoren i vekst, og i 2020 er det over 18 000 fagskolestudenter². Fagskoleutdanning er stadig mer etterspurt i flere sektorer i arbeidslivet. Styrkingen av fagskolen som et selvstendig skoleslag kan bidra til å forsterke behovet for at lærere i fagskolen får tilbud om en lærerutdanning som ivaretar fagskoles behov og egenart.

1.2 Hvem er lærere i fagskolen?

I 2018 var det knapt 1600 lærere i fagskolen. OsloMet-rapporten viser at et stort flertall av fagskolelærere, nærmere 4 av 5 har fast stilling. Seks prosent har midlertidig stilling og 16 prosent har timekontrakt. Rapporten viser til at det er store forskjeller mellom offentlige og private fagskoler. I de offentlige fagskolene har 87 prosent fast stilling, mot 62 prosent i de private fagskolene. I de private skolene er det også langt mer vanlig å engasjere lærere på timekontrakt for å undervise i spesifikke fagområder. Rapporten antyder at midlertidige stillinger er mindre vanlig i fagskolen enn i UH-sektoren. Når det gjelder stillingsprosent, viser rapporten at halvparten av fagskolelærerne som deltok i undersøkelsen jobber i full stilling, mens 30 prosent har et stillingsomfang på under 50 prosent. 14 prosent har en stillingsprosent på under 20 prosent. Ifølge samme rapport er det store forskjeller i stillingsprosentene i de offentlige og de private fagskoler. 1 av 5 oppgir at de jobber mindre enn halv stilling i de offentlige fagskolene, mens nær halvparten i de private jobber i mindre enn i halv stilling.

OsloMet-rapporten viser til en undersøkelse de har utført hvor 13 prosent oppgir at de har delt stilling med videregående skole, mens 7 prosent deler stillingen med UH. De fleste med delte undervisningsstillinger er ansatte i de offentlige fagskolene. Tallene i rapporten peker altså på en tendens der færre fagskolelærere deler stillingen med videregående opplæring enn tidligere og at få fagskolelærere er ansatte i UH. En slik utvikling kan styrke argumentet for at fagskolelærere trenger et pedagogisk tilbud eller en lærerutdanning som er mer rettet inn mot fagskolen og voksne fagskolestudenter, og at det kanskje er mindre viktig at utdanningen er knyttet opp mot grunnopplæringen og UH enn tidligere.

1.3 Kompetansekrav for fagskolelærere

Det finnes ikke en egen offentlig godkjent lærerutdanning for fagskolelærere. Enkelte fagskoler har på eget initiativ utviklet korte pedagogiske tilbud. Noen av disse beskrives senere i dokumentet. Det er styret ved den enkelte fagskole som har ansvar for å fastsette krav til lærerkompetanse (Lov om høyere yrkesfaglig utdanning, Kap 3, §9.5). Slik arbeidsgruppen vurderer det, stilles det ingen lovbestemte krav til pedagogisk kompetanse for å bli ansatt som lærer i fagskolen.

Kompetansekravene til lærere i fagskolen ligger derfor på et lavere nivå sammenlignet med lærerkollegaer i videregående opplæring og i UH-sektoren. Begge disse sektorene har ganske nylig møtt endrede kompetansekrav. Når det argumenteres for at solid faglig og formell pedagogisk kompetanse er viktig for kvalitetsutvikling på flere nivå i utdanningssystemet, mener arbeidsgruppen at det er naturlig å følge opp med tilsvarende krav i fagskolesektoren.

² Tilstandsrapport 2020

De fleste fylkeskommuner krever fullført 60 stp PPU/PPU-Y innen tre år fra ansettelse for alle lærere i fagskolen. Kravet kobles vanligvis opp som en del av lønnsbetingelsen. PPU/PPU-Y er rettet mot ungdomstrinnet og videregående opplæring (8-13-trinn). Arbeidsgruppa mener at dagens PPU/PPU-Y ikke møter fagskolens behov godt nok.

Samtidig mener arbeidsgruppa at det er viktig å se utviklingen av et pedagogisk tilbud i sammenheng med de store variasjonene i fagskolene og at kompetansebehovene er ulike fagskolene imellom. En andel av fagskolene har lærere som er ansatte i næringen og som underviser i fagskolen på timebasis. Å lovfeste et krav om at alle lærere i fagskolen skal ha 60 stp pedagogisk kompetanse kan medføre at flere fagskoler mister lærere i små stillinger. Disse utgjør verdifull kompetanse for fagskolen.

Arbeidsgruppa mener derfor at det bør ses på muligheter for å innføre krav om at fagskolelærere som er ansatte i små stillinger eller på timebasis kan fullføre enkelte emner/moduler som en del av PPU-Y. Arbeidsgruppa mener at ansatte med små stillinger bør kunne bli ansatt med kortere pedagogiske utdanninger. Dette kan for eksempel være deler av PPU-Y eller andre pedagogiske tilbud ved fagskolene. Det bør også vurderes om det kan tilrettelegges for at ansatte på timebasis og i små stillinger skal fullføre enkeltmoduler som en del av lærerutdanningen.

Dagens PPU-Y er emnebasert og arbeidsgruppa mener det er behov for å vurdere muligheter for at fagskolelærere i små stillinger og som er ansatte på timebasis kan ta deler av PPU-Y som enkeltmoduler.

1.4 Fagskolelæreres pedagogiske kompetanse

Stortingsmelding 9 viser til at to tredjedeler av alle ansatte ved fagskoler mangler pedagogisk utdanning. Undersøkelsen OsloMet utførte viser imidlertid til at fagskolelærere har høyere formell fagkompetanse enn hva som kunne forventes ut fra kravet i fagskoleforskriften som var gjeldene inntil 2020. Forskriften stilte krav til at bare en av personellet ved den enkelte fagskole skulle ha pedagogisk kompetanse. I følge undersøkelsen har 90 prosent av fagskolelærere høyere utdanning, 70 prosent har pedagogisk kompetanse eller er i gang med å fullføre denne. Langt flere i offentlige fagskoler har lærerutdanning, faktisk er denne andelen like høy som på yrkesfagene i videregående opplæring. I de private fagskolene har litt under halvparten av lærerne lærerutdanning eller annen pedagogisk kompetanse. Fagmiljøene tilknyttet humanistiske og estetiske fag har lavest andel med bare 40 prosent. Rapporten peker på at lærere uten fast ansettelse og lavere stillingsprosent i større grad mangler pedagogisk kompetanse. Dette gjelder spesielt for de private fagskolene som har flere ansatte med timekontrakt og lavere stillingsprosent. Rapporten konkluderer med at det spesielt er i de private fagskolene at den pedagogiske kompetansen til fagskolelærere bør løftes.

I følge OsloMets undersøkelse oppgir 57 prosent av respondentene med pedagogisk kompetanse eller lærerutdanning at de har PPU-Y og 29 prosent oppgir at de har andre lærerutdanninger, som f.eks. PPU for allmennfag, yrkesfaglærerutdanning(YFL) eller annen lærerutdanning. Ifølge undersøkelsen mener 48 prosent av respondentene at PPU er en god pedagogisk utdanning for fagskolen, noe forfatterne av rapporten mener var en høyere andel enn forventet. Forfatterne peker på at det tidligere var flere læresteder som tilpasset praksisutplassering og innhold i studiet til fagskolestudentene, og vurderer dette som en mulig forklaring. Denne praksisen er nå strammet inn siden PPU skal være en lærerqualifisering for trinn 8-13. Forfatterne mener at dette kan være en indikasjon på at det er et større behov for et pedagogisk tilbud som er innrettet mot fagskolelærere nå enn tidligere.

Siden en stor andel fagskolelærere mangler pedagogisk kompetanse, er det viktig å legge til rette for at et pedagogisk tilbud/lærerutdanning skal kunne tas over tid som et deltidsstudium ved siden av ordinært arbeid. Det er også en fordel om tilbudet er emne/modulbasert. Arbeidsgruppen mener det bør være mulig for fagskolelærere som er ansatt i små stillinger eller timebasert å kunne gjennomføre enkelte moduler eller kortere kurs.

2 Aktuelle lærerutdanninger for fagskolelærere

2.1 Formelle utdanninger som tilbys i dag

Som nevnt er det ikke utviklet en egen nasjonal lærerutdanning for fagskolelære. Praktisk pedagogisk utdanning for yrkesfag (PPU-Y) er den vanligste lærerutdanningen fagskolelærere tar, men denne er ikke godt nok tilpasset fagskolens behov og egenart. PPU-Y er et 60 studiepoengs studium og er en godkjent lærerutdanning som kvalifiserer til å undervise på trinn 8-13 i grunnskole og i videregående opplæring. Utdanningen ligger på nivå 6 i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket. PPU-Y tilbys som en deltids, samlingsbasert og nettbasert utdanning. Fagskolelærere kan også ta treårig yrkesfaglærerutdanning (bachelor) - med muligheten til å ta en master senere. Begge utdanningene er nasjonale, offentlig godkjente lærerutdanninger med egne rammeplaner, nasjonale retningslinjer og omfattes av finansieringssystemet for høyere utdanning³.

PPU-Y tilbys på en rekke universiteter og høyskoler over hele Norge, mens YFL tilbys bare ved NTNU i Trondheim og ved OsloMet. Studiene kan tas på heltid (YFL) og deltid. Disse lærerutdanningene er innrettet mot ungdomstrinnet og videregående opplæring. I alt er det syv nasjonale lærerutdanninger som er rettet mot skolen i tillegg til barnehagelærerutdanningen. Felles for lærerutdanningene er at de omfattes av nasjonale rammeplaner, nasjonale retningslinjer og er plassert i ulike finansieringskategorier for høyere utdanning.

Det finnes i dag flere offentlig godkjente lærerutdanninger. Selv om det hadde vært optimalt med en egen lærerutdanning for fagskolelærere, vurderer arbeidsgruppen det som lite realistisk å utvikle en lærerutdanning med egen rammeplan for fagskolelærere i tillegg til de som allerede finnes. Samtidig er det viktig å få på plass en utdanning som er godt plassert i finansieringskategoriene og at det avsettes midler til studieplasser. En mulighet kan være å revidere rammeplanen til PPU-Y for å tilpasse lærerutdanningen til fagskolen. Selv om PPU/PPU-Y er rettet mot ungdomstrinnet og videregående opplæring, mener arbeidsgruppa at rammeplanene med relativt enkle grep kan revideres slik at utdanningen også blir relevant for fagskolen og svarer til fagskolelæreres kompetansebehov.

2.2 Tilpassing til nasjonal rammeplan

Rammeplanen til PPU-Y består av 30 studiepoeng pedagogikk og 30 studiepoeng yrkesdidaktikk. Ved en revidering må læringsarbeid i fagskolen tas inn i rammeplanen og i retningslinjene til PPU-Y. Undersøkelsen OsloMet utførte før de startet arbeidet med utviklingen av et pedagogisk tilbud viste at fagskolelærere særlig ønsker at voksenpedagogikk, praktiske didaktiske ferdigheter og undervisningskompetanse bør vektlegges. I tillegg blir relevant lovverk for fagskolen viktig i utdanningen. Dette er emner som bør skrives inn i rammeplanen og retningslinjene til PPU-Y.

³ Universitet og høyskolerådet - Lærerutdanning

2.3 Deltid, nett- og samlingsbasert utdanning

I undersøkelsen til OsloMet kom det frem at fagskolelærere ønsker deltid samt nett- og samlingsbaserte studier. Dagens PPU-Y er samlingsbasert og tilbys som deltid over to år og vil etter arbeidsgruppas vurdering kunne møte et slikt behov.

UHR-LU er en fagstrategisk enhet i Universitets- og høyskolerådet som har ansvar for å samordne og styrke kvalitet og forskning i norsk lærerutdanning og det er således naturlig å involvere dem i arbeidet ved revidering. UHR-LU har ansvar for de nasjonale retningslinjene for alle lærerutdanningene. Retningslinjene er utviklet av fagmiljøene, gir viktige føringer og skal være til hjelp for institusjonenes utarbeidelse av egne programplaner og fagplaner.

Det er svært viktig at fagskolesektoren har en sentral rolle i arbeidet med revideringen av rammeplanen.

2.4 Modulbasert utdanning

Nasjonalt fagskoleråd ga i møte i mars 2020 et sterkt signal om at det bør legges til rette for at et pedagogisk tilbud eller lærerutdanning for fagskolelære bør være modulbasert. Som pekt på tidligere i rapporten, er en andel fagskolelærere ansatte i små stillingsbrøker og kombinerer undervisningsstillingen med annet yrke i næringen. Denne praksisen er en del av fagskolens egenart og gjør det mulig for fagskolene å tilknytte seg høy kompetanse innen en rekke fagområder. Moduler vil gjøre det lettere å tilpasse opplæringen til fagskolelærernes arbeidssituasjon, forutsatt at den enkelte lærer og fagskole har mulighet til å velge hvilke moduler som skal tas og over hvor lang tid. Dagens PPU/PPU-Y er emnebasert, men er ikke modulisert. Arbeidsgruppen mener derfor det kan være en fordel at en revidering av rammeplanen for PPU-Y legger opp til at fagskolelærere kan ta PPU-Y gjennom moduler.

2.5 Finansiering av utdanningen

Å revidere rammeplanen til PPU-Y slik at den tilpasses lærere i fagskolen er en løsning som vil sikre at utdanningen innplasseres i finansieringssystemet for høyere utdanning. For å bli fullfinansiert, må lærerutdanningen tilpasses gjeldene finansieringssystem for høyere utdanning. Alle offentlige godkjente lærerutdanninger omfattes av finansieringssystemet for høyere utdanning. I finansieringssystemet er det seks ulike utdanningskategorier, hvor A er høyest og F er lavest. Kategoriinndelingen skal kompensere for kostnadsforskjeller mellom de ulike utdanningene. PPU og PPU-Y er innklassert i kategori D⁴.

2.6 Praksis i utdanningen

Praksis er en helhetlig del av rammeplanen for PPU/PPU-Y og har et omfang på 60 arbeidsdager. Praksisopplæringen må være veiledet, vurdert og variert og inngå som en del av emnegruppene i rammeplanen. Det blir viktig at praksisopplæringen i hovedsak gjennomføres i fagskolen.

2.7 Hvem skal undervise PPU-Y?

Hvis rammeplanen for PPU-Y revideres for å tilpasse fagskolelærere, bør det være et krav at undervisningspersonale/fagskolelærere må ha solid praksis fra fagskolen. Undervisningspersonell i relevante profesjons- og yrkesfagutdanninger kan benyttes som lærerutdannere i en overgangsperiode. Arbeidsgruppen mener det på sikt bør åpnes for at fagskolene selv kan ta ansvar for å tilby deler av utdanningen.

⁴ https://dbh.nsd.uib.no/styringsdata/finans_kategorier_htmlrapport.action?undermeny=finans_kategorier

2.8 Opptakskrav

Dagens opptakskrav til PPU-Y er et av følgende:

- Relevant profesjonsrettet bachelorutdanning og minimum to års relevant yrkespraksis.
- Fag/svennebrev eller annen fullført treårig yrkesutdanning på videregående nivå to års relevant yrkesteoretisk utdanning utover videregående skoles nivå og minimum fire års yrkesrelevant praksis.

Arbeidsgruppen mener dette kan være et utgangspunkt for opptak til PPU-Y for fagskolelærere, men opptakskravene bør vurderes på nytt for fagskolelærere. Det er viktig at kandidater med profesjonsrettet bachelorutdanning ikke får fortrinn til opptak fremfor kandidater med yrkesbakgrunn.

3 Tilbud utviklet ved OsloMet

OsloMet har utviklet et pedagogisk tilbud for fagskolelærere i samarbeid med fagmiljøet ved NTNU. Tilbudet gir 30 (15+15) studiepoeng i pedagogikk og yrkesdidaktikk og går som deltid over ett år. I undersøkelser som ble gjennomført som en del av forarbeidet kom det frem at et stort flertall av respondentene mente at et omfang på 60 studiepoeng, som tilsvarer PPU/PPU-Y, ville bli for omfattende. Bakgrunnen var at de fleste lærere som trenger et pedagogisk tilbud er i deltidsstillinger i private fagskoler, og vil ha begrenset mulighet og motivasjon til å fullføre et studium på 60 studiepoeng ved siden av jobb. Modellen som OsloMet utviklet hadde som mål at lærere kunne starte med pedagogikk rettet mot fagskolen (30 stp.) og få innpasning til PPU og tilsvarende fritak dersom de tilfredsstiller opptakskravene til PPU. Studiet er organisert med en kombinasjon av samlinger på campus og nettstudier. Egen fagskole brukes som læringsarena fremfor tradisjonelle praksisperioder.

OsloMet har også utviklet et deltidsstudium med pedagogikk for undervisnings- og læringsarbeid som gir 30 studiepoeng, tas over ett år og kjøres som en pilot ved fagskolen i Haugaland. Studiet legger opp til at studentene kan ha praksisen i fagskolen. Tilbudene er ikke nasjonale godkjente lærerutdanninger, og er ikke rammefinansierte.

Arbeidsgruppa mener at modellen som OsloMet har utviklet i samarbeid med NTNU kan være et utgangspunkt for en videre utvikling hvis utdanningen skrives inn i rammeplanen for PPU/PPU-Y og pensum tilpasses pedagogikk rettet mot voksne studenter.

4 Pedagogiske tilbud som fagskolene leverer

Noen fagskoler har utviklet egne pedagogiske tilbud til sine ansatte. Dette har tiltatt med statlige satsinger hvor også de private skolene har fått midler. Innholdet bør vurderes i et arbeid med å revidere rammeplanen for PPU/PPU-Y for å inkludere fagskolen. Det bør også i fremtiden være mulig for fagskolene å selv tilby pedagogiske utdanninger.

4.1 Minimumskrav til pedagogisk opplæring for lærere i maritime fag

Opplæringen dekker minimums kravene til opplæring av instruktører/lærere som skal undervise i STCW-konvensjonsfag i henhold til STCW A-I/6 og A-I/8 og IMO modellkurs 6.09.

<https://www.sdir.no/sjofart/sjofolk/utdanning/sok-om-godkjenning-som-utdanningsinstitusjon-eller-kurscenter/>

Kurset gjennomføres på minimum 40 timer og skal gi innsikt i bakenforliggende regelverk og standarder, nasjonalt og internasjonalt. Forståelse og innsikt i pedagogisk teori og metode er viktig, samt kunnskap om måter å drive undervisning på og repetisjon av undervisningsteknikker.

4.2 Kurs i pedagogikk Fagskolen Kristiania

Kurset er en innføring i det å være lærer ved fagskolen og skal være med på å styrke den pedagogiske kompetansen, spesielt innen undervisning på nett og i bruk av digitale læringsverktøy. Det er også fokus på voksenopplæring. Kurset tar opp noen utvalgte temaer innenfor pedagogikk og didaktikk som tilsammen vil gi deg en helhetlig forståelse for hvilke kompetanser en god pedagog må inneha, og hva lærerrollen innebærer. Gjennom kurset skal man lære å planlegge, gjennomføre og vurdere undervisnings- og lærerarbeid både i fysiske og digitale klasserom. Kurset skal også bidra til å utvikle refleksjon over egen undervisning og de sentrale utfordringer som er relevante for lærerrollen. Kurset er tilpasset den som allerede underviser i fagskolen, og det legges vekt på å bruke egne praktiske erfaringer inn i læringsarbeidet.

Kurset er organisert over 12 uker, det er nettbasert og består av følgende moduler:

Modul 0	Fagskole - samfunnsmandat og egenart
Modul 1	Læringsteorier Læringsutbyttebeskrivelser, læringsmål, taksonomi og vurderingskriterier Veiledning og vurdering
Modul 2	Læringsmiljø Planlegging, gjennomføring og evaluering av undervisning Verktøykasse Oppsummering

Egen arbeidsplass brukes som lærings- og praksisarena, og man må regne med å bruke 2-3 timer i uken på kurset.

4.3 Kurs i nettpedagogikk for fagskoler ved Fagskolen i Vestfold og Telemark

Fagskolen i Vestfold og Telemark tilbyr kurs i praktisk innføring i pedagogikk og didaktikk som er tilrettelagt for fagskoler. Kurset gjennomføres på nett.

Kurset er organisert som åtte nettsamlinger á 2 timer fordelt over et halvt år. Det er lagt opp til egenaktivitet både individuelt og i grupper mellom nettsamlingene.

Innhold

1. Teknologien og hvordan bruke den. Introduksjon til kurset.
2. Pedagogisk grunnlag
3. Didaktisk modell
4. Strukturering av kurs og studier
5. Design av nettsamlinger
6. Læringsaktiviteter
7. Tilbakemelding og vurdering
8. Oppfølging og evaluering

Kilde: Informasjon fra skolen

4.4 Fagskolen Hordaland, e-Prosjektet «Økt kvalitet i undervisning med digital satsing»

Kunnskapsdepartementet (KD) delte for første gang ut midler til kvalitetsutvikling av fagskoleutdanningen i 2017. Hordaland fikk tildelt kr 3 971 143,- til prosjektet *Økt kvalitet i undervisningen med digital satsing*.

Prosjektets hovedmål er å øke kvaliteten på fagskoleutdanningen, og tilby en godkjent utdanning som svarer til arbeidslivets behov og krav i fagskoletilsynsforordningen, ved å foreta følgende tiltak:

Utvide undervisningspersonalets kompetanse i nettpedagogikk og bruk av digitale verktøy. Få på plass nødvendig utstyr for å utvikle et pedagogisk opplegg som sikrer god veiledning og oppfølging av studentene, både som gruppe og individ, ved hjelp av digitale hjelpemiddel som muliggjør dette.

Et viktig mål er å tilrettelegge for økt studentaktivitet og mer effektiv læring gjennom fleksible kommunikasjons- og læringsverktøy:

- Utvide anvendelsen av verktøy som kan fremme bruken av lærerstyrte aktiviteter på nett og sørge for en bedre organisert og systematisert samhandling både mellom studenter og med lærer.
- Sikre systematikk og forutsigbarhet i veiledningssituasjonen til studentene, særlig med tanke på betydningen underveisvurdering har i studiet.
- Forebygge frafall gjennom tettere oppfølging og aktivisering.
- Tilrettelegge for samarbeid mellom studiesteder og med næringsliv.

Kilde: Informasjon fra skolen

4.5 MARKOM FS tiltak F61 Kompetanseheving i studieteknikk for lærerne i fagskolen, Fagskolen i Hordaland

MARKOM FS tiltak F61 bygger på Fagskolen Hordaland sitt *e-Prosjektet «Økt kvalitet i undervisning med digital satsing»* og er en videreføring av arbeidet som ble utført ved skolen.

I Fafo-rapporten Maritim kompetanse i en digital fremtid (Andersen, Bjørnset og Rogstad, 2019) stilles det spørsmål ved i hvilken grad de maritime utdanningsinstitusjonene er rustet til å møte endringer i utdanningen som følge av digitalisering. Ett skritt i riktig retning er et fokus på hvordan en kan lære med og gjennom digitale verktøy.

Målet med tiltaket er å heve lærere ved maritime fagskoler sin kompetanse innen studieteknikk og bruk av digitale verktøy i læring og undervisning. Det vil være et fokus å ta i bruk de muligheter den teknologiske utviklingen gir for å aktivisere studenter i egen læringsprosess.

De tilbyr kurs med fokus på digital studieteknikk og pedagogisk bruk av digitale verktøy i undervisning. Kurset startet høsten 2019 og blir gjennomført som nettkurs med webinarer, nettmøter og tilgang til digitale læringsressurser. I tillegg vil det bli avholdt én fysisk samling, høsten 2020, der det vil være fokus på erfaringsutveksling mellom deltagerne. Deltagerne vil bli utfordret til å teste ut ulike verktøy og metoder. Gjennomført kurs fører frem til et kursbevis.

4.6 Utviklingsmidler til høyere yrkesfaglig utdanning 2020

Prosjektet *Utdanning 2020 - UMFAG- 2020/10007* gir tilsagn om midler kr 4 920 000. Målet er å heve kompetansen i pedagogisk bruk av IKT ved de ulike maritime fagskolene, og sikre en felles forståelse for pedagogisk bruk av digitale verktøy i undervisning og læring i fagskolesektoren. Gjennom prosjektet skal skolen få tilgang til ressurser som muliggjør kompetanseheving og sertifisering av nye lærere.

Digitale ferdigheter er identifisert som en av de viktigste områdene for kompetanseheving for maritimt personell, blant annet med innføring av autonome skip og økt digitalisering. Som det pekes på i stortingsmeldingen *Fagfolk for fremtiden*, kan digitalisering både bidra til å gi studentene praksisnær utdanning, og muliggjøre faglig oppdatering for de ansatte.

Innenfor maritim utdanning generelt er digitalisering et satsningsområde, og det meldes om behov for en digital kompetanseheving innen flere og ulike områder, også grunnleggende digital kompetanse.

En mer digitalisert tilbud vil både gi relevant digital kompetanse og gjøre utdanningen mer tilgjengelig for flere studenter. Det å styrke den digitale kompetansen blant lærere og fagmiljøene ved institusjonene, slik som dette prosjektet legger opp til, vil også styrke studentenes læring innen digitale ferdigheter.

Fleksible utdanningsformer kan være med på å styrke samarbeidet mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet gjennom videoforelesninger, shipboard training, bruk av autentiske prosedyrer og øvelser, problemløsende studentarbeid, simulatorer, osv. På samme måte kan de også gjøre det mulig for personer i arbeidslivet å få ny kunnskap gjennom lett tilgjengelig utdanning. Er et samarbeidsprosjekt mellom:

- Fagskolen i Agder
- Fagskolen i Hordaland
- Fagskolen i Kristiansund
- Fagskolen i Sogn og fjordane
- Fagskolen i Troms
- Fagskolen i Ålesund
- Nordland fagskole Trondheim fagskole

4.7 Kunstfagskolene ved Forum for kunstfaglig utdanning, utviklingsmidler til «Pedagogikk for kunstfagskolene»

Kunnskapsdirektoratet (KD) tildelte utviklingsmidler kr 1 200 000,- i 2018/19. 20 lærere fra seks kunstfagskoler tok 15 studiepoeng ved OsloMet, Pedagogikk for undervisnings og læringsarbeidet i fagskolen, PEDFO6100. Studiet ble til dels tilpasset kunstfagskolene ved valg av pensumslitteratur og emnene som ble behandlet på de to fysiske samlingene i utdanningen. I etterkant av utdanningen gjennomførte både OsloMet og prosjektet anonyme undersøkelser. Prosjektets undersøkelse med 19 informanter viser at lærernes vurdering av det faglige utbytte var høyt og høyere enn forventningene de hadde på forhånd, de var blitt mer selvstendige innen pedagogikk og de hadde endret undervisningsmetoder. Respondentene uttrykker i mindre grad behov for ytterligere etterutdanning innen pedagogikk, men i stor grad vilje til å delta på andre faglige relevante kurs.

5 Krav til pedagogisk kompetanse i UH-sektoren

Det kan være relevant å se på de krav som stilles til pedagogisk kompetanse for underviserne i UH-sektoren, fordi både fagskolesektoren og UH-sektoren underviser voksne studenter og er tertiærutdanning.

5.1 Formelle krav til pedagogisk kompetanse

De formelle kravene stilles i Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger. Mest nærliggende og med tydeligst formulerte krav er til førsteamanuensis i §1-4 (3). «Søkere skal bedømmes, men ikke rangeres, på om de oppfyller følgende krav: Gjennomført eget program (minimum 200 timer)/relevante kurs og egen praktiske undervisning, og opparbeidet grunnleggende ferdigheter innen planlegging, gjennomføring, evaluering og utvikling av undervisning og veiledning (grunnleggende kompetanse for undervisning og veiledning på universitets- og høyskolenivå). Ferdighetene skal dokumenteres i form av en systematisk og samlet fremstilling som vurderes ved institusjonene.»

Kravet er altså 200 timer, omregnet til studiepoeng tilsvarer dette cirka 10 studiepoeng.

5.2 Organiseringen av kurs i pedagogisk kompetanse

UH-sektoren er i en prosess for å tilpasse seg endringen som kom i Forskrift om ansettelse og opprykk hvor kravene til pedagogisk kompetanse økte fra 100 til 200 timer i 2018. Noen institusjoner har egne studier for sine ansatte hvor læringsutbytte blir målt med eksamen og det gis studiepoeng. Ved noen institusjoner er dette et 15stp studium, andre har flere moduler på 10 stp. UiO og NTNU har kurs hvor deltagerne får diplom, kursene er bygd opp av grunnmoduler, valgbare moduler og avsluttende moduler. Institusjonene godkjenner hverandres kurs som relevant læringsutbytte i forhold til kravet.

UiO har laget en Kunnskapsbank, en digital ressurs portal med forelesninger, litteraturhenvisninger m.m. slik at kapasitetsproblem ved kursene ikke skal hindre ansatte fra å tilegne seg relevant og tiltrengt kunnskap og egenstudier.⁵

5.3 Finansiering og dokumentasjon av kurs i pedagogisk kompetanse

Ved produksjon av studiepoeng mottar institusjonene i UH-sektoren tilskudd. Forskriften beskriver krav til kurs. Det har derfor blitt stilt spørsmål ved om det er riktig at UH -sektoren skal ha en økonomisk uttelling ved å utdanne egne ansatte. Samtidig så har den ansatte behov for at læringsutbyttet er formalisert i NKR/EQF og da er studiepoeng/credit points den mest effektive måten å dokumentere egen kunnskap.

For ansatte i Fagskolesektoren vil en pedagogisk utdanning i de aller fleste tilfeller tas ved en UH-institusjon og dette vil være en parallell til sektorens utdanning av pedagogisk kompetanse for grunnskolen og den videregående skolen. At studiet skal gi studiepoeng vil være en klar forventning for at læringsutbyttet skal kunne dokumenteres i NKR/EQF.

⁵ <https://uio.bibsys.no/courses/24>

6 Finansieringsordninger for fagskolelærere

Det er behov for gode finansieringsordninger både for fagskolelærere som ønsker å ta PPU-Y og kortere pedagogiske løp, enten de er i regi av høyskoler/universiteter eller fagskoler.

Utdanningsdirektoratet har egen stipendordning for ansatte i undervisningsstillinger som ønsker å ta PPU/PPU-Y, og stipend for å rekruttere personer utenfor skolesektoren til yrkesfaglærerutdanning (PPU-Y eller YFL). Disse kan ta deler av praksisen på egen skole. Stipendet er på 116 000 for personer som tar PPU/PPU-Y. Denne muligheten gjelder imidlertid ikke for fagskolelærere som tar PPU/PPU-Y. Fagskolelærere faller heller ikke inn under stipendordningen til Utdanningsdirektoratet.

Arbeidsgruppen mener at fagskolelærere som ønsker å ta en godkjent lærerutdanning må få tilbud om tilsvarende finansierings- og stipendordninger som lærere i grunnsopplæring. Det må også utvikles gode ordninger for fagskolelærere som skal ta kortere pedagogiske løp, enten gjennomføres hos fagskoler eller høyskoler og universiteter.

Det er også behov for faste tilskuddsordninger slik at fagskolene kan utvikle og tilby egne pedagogiske tilbud.

7 anbefalinger

Arbeidsgruppa anbefaler:

- å styrke de formelle kravene til pedagogisk kompetanse for lærere i fagskolen.
- at det bør utvikles pedagogiske tilbud for fagskolelærere som vektlegger voksenpedagogikk, praktiske didaktiske ferdigheter, nettpedagogikk og undervisningskompetanse i tillegg til relevant lovverk for fagskolen (se også beskrivelser i kapittel 4).
- at tilbudet tilbys som et deltidsstudium og bør være samlings- og nettbasert.
- at rammeplanen for PPU-Y bør revideres for å ivareta læringsarbeid i fagskolen. Med en rammeplan blir utdanningen plassert i en finansieringskategori og det avsettes midler til studieplasser. At utdanningen er en del av finansieringssystemet for høyere utdanning vil sikre kvalitet, forutsigbarhet og anerkjennelse.
- å vurdere modellen som OsloMet har utviklet i samarbeid med NTNU som et utgangspunkt for videreutvikling til en formell lærerutdanning for fagskolelærere forutsatt at den skrives inn i rammeplanen for PPU-Y.
- at fagskolelærere i faste og store stillinger får tilbud om PPU-Y for fagskolelærere etter at rammeplanen revideres.
- at PPU-Y organiseres i moduler/emnegrupper og hvor det gis mulighet for at lærere i mindre stillinger kan fullføre enkeltmoduler. Dermed vil flere lærere i fagskolen kunne fullføre et pedagogisk tilbud uavhengig av bakgrunn, utdanning og stillingsstørrelse.
- at fagskolelærere i fast stilling bør ha en minimum pedagogisk kompetanse på 10 studiepoeng eller 200 timers grunnleggende utdanning/kurs.
- at fagskoler bør kunne tilby pedagogiske utdanninger/kurs for fagskolelærere og at det på sikt bør åpnes for at fagskolene selv kan ta ansvar for å tilby fagskolerelevante deler av PPU-Y, dersom rammeplanen revideres.
- at det gis gode stipendordninger for fagskolelærere som tar PPU-Y og tilskuddsordninger for fagskoler som tilbyr pedagogiske utdanninger/kurs.
- at forskningen på pedagogikk i fagskolesektoren styrkes da det er lite relevant forskning på området i dag.

8 Litteraturliste

OsloMet Rapport 2018 nr 7: Kompetanse og kompetansebehov i fagskolene, Rønnaug H. Lyckander og Sidsel Øiestad Grande

Meld.St. 9 (2016-2017) Fagfolk for fremtiden – fagskoleutdanning.

NOU 2014:14 Fagskolen – Et attraktivt utdanningsvalg

Meld.St. 14 (2019 –2020) Kompetansereformen - Lære hele livet

Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven)

Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)

Forskrift om tilsyn med kvalitet i fagskoleutdanning (Fagskoletilsynforskrift)

Tilstandsrapport for høgare yrkesfaglig utdanning 2019, Diku rapportserie 2019

Tilstandsrapport for høgare yrkesfaglig utdanning 2020, Diku rapportserie 2020

Nasjonale retningslinjer for praktisk pedagogisk utdanning for yrkesfag (PPU-Y)

Forskrift om rammeplan for praktisk pedagogisk utdanning for yrkesfag (PPU-Y)

Utdanningsdirektoratet.no

Database for statistikk om høgare utdanning

Universitets- og høyskolerådet- lærerutdanning (uhr.no)

Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger

Fafo-rapporten Maritim kompetanse i en digital fremtid